

Tohmajärven kansalaisopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2023-2026

1 Johdanto

Tasa-arvolain 5 §:n mukaan kaikilla Suomen kouluilla ja oppilaitoksilla tulee olla oma oppilaitoskohtainen tasa-arvosuunnitelma. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) puolestaan edellyttää, että koulutuksen järjestäjän ylläpitämillä oppilaitoksilla on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Tohmajärven kansalaisopisto on Tohmajärven kunnan ylläpitämä vapaan sivistystyön oppilaitos, jonka toiminta-alueena on Tohmajärvi. Tohmajärven kansalaisopisto järjestää vapaan sivistystyön lain (1765/2009) mukaisesti elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta.

Tohmajärven kansalaisopiston ensimmäinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan koskemaan vuosia 2023-2026. Suunnitelmaa päivitetään kolmen vuoden välein.

2 Lainsäädäntö suunnitelman taustalla

2.1. Tasa-arvolaki

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) astui voimaan ensimmäisen kerran vuonna 1987, ja uudistettu laki 1.1.2015 alkaen. Lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä.

Lain tarkoituksena on estää myös sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Tasa-arvolain mukaan koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen.

Oppilaitoskohtainen suunnitelma tasa-arvon toteutumiseksi voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Tasa-arvolaki koskee myös sukupuolivähemmistöjä. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat voivat kohdata ongelmia opiskelussa joukkoon kuulumisessa ja tervetulleeksi tuntemisessa. Heillä voi olla myös pelkoa vähemmistöön kuulumisen esiintulosta ja sitä myöten korostuneesta asemasta sukupuolen perusteella. Käytännön tilanteet kuten sukupuolittuneiden wc- ja pesutilojen käyttö voivat vaikeuttaa opiskelua.

Tasa-arvolaissa on kolmenlaisia säännöksiä: tasa-arvon edistämissäännökset, syrjinnän kiellot sekä oikeussuojaa ja valvontaa koskevat säännökset. Oppilaitoksissa tasa-arvoa edistetään muun muassa tasa-arvosuunnitelmien avulla. Kansalaisopistojen tulee ehkäistä sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella tapahtuvaa syrjintää, sekä tehdä järjestelmällistä ja suunnitelmallista työtä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi.

2.2 Yhdenvertaisuuslaki

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Uudistettu laki astui voimaan 1.1.2015.

Yhdenvertaisuuslain 8 § mukaan ketään ei saa kohdella eriarvoisesti seuraavien seikkojen perusteella: ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto ja vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy esim. henkilön asema, varallisuus, asuinpaikka, yhdistystoiminta sekä läheiseen kohdistuva syrjintä. Läheissyrjinnällä tarkoitetaan henkilön joutumista epäedulliseen asemaan esim. perheenjäsenen tai työtoveriin kohdistuvan syrjinnän vuoksi.

Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän ja sen ylläpitämän oppilaitoksen tulee laatia suunnitelma yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Suunnitelmassa tulee käsitellä sekä opiskelijoiden että henkilöstön yhdenvertaisuutta. Yhdenvertaisuuden toteutumista tulee arvioida ja ryhtyä sen mukaisesti tarvittaessa yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin.

3 Tohmajärven kansalaisopisto

3.1 Opisto pähkinänkuoressa

Tohmajärven kansalaisopisto on vuonna 1967 perustettu Tohmajärven kunnan ylläpitämä vapaan sivistystyön oppilaitos, jonka toiminta-alueena on Tohmajärvi. Kunnan suurimpia taajamia ovat kirkonkylä, Tikkala ja Värtsilä. Kansalaisopiston toiminta on osa kunnallista lähipalvelua. Kansalaisopisto tarjoaa opetusta ensisijaisesti aikuisväestölle, mutta opetusta on myös lapsille ja nuorille. Henkilöstö on koostunut yhdestä päätoimisesta työntekijästä, jonka työpanos on jaettu kahdelle henkilölle osa-aikaeläkkeelle siirtymisen takia. Opistolla on noin 35 sivutoimisesta tuntiopettajasta. Rehtorin tehtäviä hoitaa kirjasto- ja kulttuuritoimenjohtaja.

Kursseille on mahdollista ilmoittautua heinäkuusta alkaen verkkosivuilla ja kesälomien jälkeen elokuussa puhelimitse tai henkilökohtaisesti opiston toimistossa. Opinto-ohjelma jaetaan vuosittain kesällä tohmajärveläisiin kotitalouksiin, julkaistaan sähköisesti opiston verkkosivuilla ja opiston sähköisessä ilmoittautumisjärjestelmässä.

Tohmajärven kansalaisopiston toiminta-ajatuksena on tarjota matalan kynnyksen harrastus- ja oppimismahdollisuuksia itsensä kehittämiseen, henkisen, fyysisen ja sosiaalisen vireyden ylläpitämiseen resurssien puitteissa eri puolilla kuntaa. Koulutuksessa painottuvat taide- ja taitoaineet, kielet ja terveyttä edistävät aineet.

Opiston toiminnan tarkoitus on luoda edellytykset omaehtoiselle oppimiselle ja kannustaa jatkuvaan oppimiseen kaikissa elämänvaiheissa. Opisto pyrkii toimimaan tasa-arvoisesti

mahdollistamalla sen, että kursseille voidaan osallistua sukupuolesta, asuinpaikasta, pohjakoulutuksesta ja taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Kaikkien kurssilaisten ja henkilöstön toiveiden ja ideoiden avoin kuuntelu sekä ajan seuraaminen tukevat osallisuuden arvoa opistossa. Opetus edistää opistossa opiskelevien hyvinvointia ja terveyttä sekä lisää sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Se on opiskelijoiden tarpeista lähtevää, vapaaehtoista ja helposti saavutettavaa. Opettaja huomioi erilaiset oppijat kursseillaan mahdollisuuksien mukaan muun muassa opetusmetodeissaan.

Opisto terävöittää tämän syksyn aikana tavoitteitaan kokoamalla toimintaperiaatteet, joilla luodaan hyvät edellytykset toiminnalle sekä edistetään yleistä viihtyvyyttä, turvallisuutta, opiskeluhallua ja hyviä tapoja.

3.2 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen

Tohmajärven kansalaisopiston ensimmäinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma laaditaan koskemaan vuosia 2023-2026. Suunnitelman pohjaksi toteutettiin keväällä 2023 anonyymi opiskelijakysely, johon vastasi yhteensä 103 henkilöä eli noin 20 % netto-opiskelijoista.

Opiskelijakyselyllä haluttiin selvittää opiskelijoiden kokemuksia mm. yhdenvertaisuuden, saavutettavuuden ja esteettömyyden toteutumisesta. Lisäksi tiedusteltiin opiston kurssien yleistä ilmapiiriä, ryhmään kuulumisen kokemuksia, vuorovaikutuksen toteutumista sekä vaikuttamismahdollisuuksia kurssien sisältöön ja toimintaan.

Vastausten perusteella ilmeni joitakin ongelmia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisessa, sillä 9 % vastanneista ei kokenut olevansa kurssilla hyväksytty ja tasa-arvoinen muiden kanssa. Vastauksissa oli nähtävissä kehittämistarvetta esteettömyyden huomioon ottamisessa. Vastanneista 8 % koki, ettei liikuntarajoitteisia huomioitu tilaratkaisuissa eikä opetustilat olleet 18 % mielestä esteettömät. Avoimissa vastauksissa tuotiin esille, että esteettömyyttä kaivattiin Opistotalo Kipinään ja sen osalta asiaan on tulossa helpotusta. Parhaillaan sinne on valmistumassa loiva luiska, jonka kautta esteetön sisäänpääsy mahdollistuu.

Konkreettisina toimenpiteinä päädyttiin lisäämään opettajien ja opiskelijoiden tietoisuutta lisäämällä aiheeseen liittyvää viestintää sekä avointa keskustelua tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyen. Tämä huomioidaan tulevaa talousarviota suunnitellessa.

4 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opiskelussa ja opetuksessa

4.1 Nykytilanne

Tohmajärven kansalaisopiston kursseille ja luennoille osallistuu vuosittain noin 750 eri opiskelijaa. Vuonna 2022 järjestettiin noin 2 451 opetustuntia, joista 83 tuntia oli lapsille ja nuorille suunnattua opetusta. Samana vuonna kansalaisopistossa opiskeli 689 yksittäistä opiskelijaa, joista miehiä oli 23 % ja naisia 77 %.

Tohmajärven keskustassa olevassa Opistotalo Kipinässä toteutetaan kädentaitojen ja taideaineiden opetusta, liikuntakursseja sekä kudontaa. Kursseja järjestetään myös liikuntahallilla, Sivistyskeskus Ahjossa, Tikkanen koululla sekä muissa vuokratiloissa ympäri Tohmajärveä.

Kurssien saavutettavuuden takaamiseksi ja tasavertaisuus huomioiden opinto- ohjelman suunnittelussa otetaan huomioon haja-asutusalueet, joissa kursseja on tarjolla eri aineissa mahdollisuuksien mukaan. Lähinnä kädentaidoissa ja liikuntakurssien osalta. Opetustilat ovat pääosin helppokulkuiset, tosin esteettömyys ei toteudu kaikissa tiloissa. Ikäihmisille ja liikuntarajoitteisille suunnattujen kurssien suunnittelussa kiinnitetään erityistä huomiota kurssitilan valinnassa

Kansalaisopiston kurssit on suunnattu pääosin aikuisille, mutta myös lapsille ja nuorille järjestetään harrastusmahdollisuuksia. Kurssit ovat avoimia sukupuolesta, koulutustaustasta, terveydentilasta ja asuinpaikasta riippumatta, ellei kyseessä ole erikseen jollekin tietylle kohderyhmälle suunnattu kurssi.

Kansalaisopisto on vuosittain anonut ja saanut Opetushallituksen myöntämää opintotietoliavustusta, jolla tuetaan työttömien, maahanmuuttajien ja eläkkeellä olevien opiskelua. Kurssilaisilla on mahdollisuus anoa opintotietoliavustusta itse valitsemalleen kurssille. Maahanmuuttajille on järjestetty useampana vuotena opintotietoliit korvaavana tukena maksuttomia suomenkielenkursseja. Lisäksi opisto järjestää maksuttomia, kaikille avoimia luentoja.

Kursseille ilmoittautuminen alkaa heinäkuun alussa verkossa ja puhelimitse elokuun alussa, joka on hieman epätasa-arvoista, mutta yleensä kurssit eivät täyty vielä kesällä, joten se takaa tasavertaisen mahdollisuuden ilmoittautua haluamilleen kursseille. Ilmoittautumisia otetaan vastaan myös paikan päällä opiston toimistossa aukioloaikojen puitteissa. Elokuun alussa toimiston aukioloaika supistettiin, kun virastotalolla siirryttiin yhtenäisiin aukioloaikoihin. Toimisto on avoinna kahtena päivänä koko päivän ilman ajanvarausta, muina päivinä aamupainotteisesti. Muuna aikana voi varata ajan asiointiin.

Opinto-ohjelma julkaistaan verkkosivuilla ja jaetaan postitse kaikkiin koteihin kunnan alueella, jotta se tavoittaisi kaikki kuntalaiset mahdollisimman tasapuolisesti. Julkaisu verkkosivuilla ja jakelu koteihin ajoittuu niin, että kaikilla on mahdollisuus tutustua rauhassa opinto-ohjelman tarjontaan ennen ilmoittautumisen alkamista.

Kansalaisopisto toteuttaa kurssipalautekyselyn vuosittain, keväällä. Palautekysely toteutetaan anonyymisti, jolloin jokaisella kurssilaisella on mahdollisuus antaa palautetta avoimesti. Lisäksi opisto ottaa vastaan palautetta ja kurssitoiveita puhelimitse, sähköpostitse ja kasvokkain ympäri vuoden.

4.2 Tavoitteet

Tohmajärven kansalaisopiston tavoitteena on tarjota monipuolista koulutusta eri väestöryhmät, taajamat, ikä ja sukupuoli huomioiden. Palautekyselyyn avulla pyritään selvittämään erilaisia koulutustarpeita ja kiinnostuksen kohteita, ja vastaamaan niihin mahdollisuuksien mukaan. Kurssimaksut pyritään pitämään kohtuullisina, jotta se ei muodostuisi kurssille osallistumisen

esteeksi. Opinto-ohjelmassa huomioidaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sekä teksteissä, värityksessä että kuvituksessa.

Henkilöstöä tuetaan ja tarvittaessa perehdytetään tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen toimintaan opistossa. Verkkosivujen ja verkossa toimivan kurssi-ilmoittautumisalustan tekstisisällöissä kiinnitetään huomiota selkeyteen ja helposti ymmärrettävyyteen saavutettavuusdirektiivin mukaisesti. Kursseille voi ilmoittautua verkossa, puhelimitse ja kansalaisopiston toimistossa.

Mustakallion (2016) mukaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus kansalaisopistojen toiminnassa ei tarkoita, että kaikkia ryhmiä ja sukupuolia tulisi olla opiskelijoissa yhtä paljon. On kuitenkin tärkeää selvittää ja tiedostaa eri ryhmien ja sukupuolten erilaisia tarpeita ja kiinnostuksen kohteita, sekä osallistumisen esteitä ja opintotarpeita. Myös sukupuoliroolien muutoksia tulee huomioida ja ottaa esiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kysymyksiä opintotarjonnassa.

4.3 Toimenpiteet ja vastuutahot

Opinto-ohjelman suunnittelussa huomioidaan kunnan alueen asukkaiden osallistumismahdollisuuksia järjestämällä kursseja kunnan eri taajamissa. Taajamien kurssien toteutumisen määrää seurataan. Vuosittain toteutettavaa palautekyselyä käytetään opinto-ohjelman suunnittelun ja toiminnan kehittämisen pohjana.

Opetushallituksen myöntämää opintoseteliavustusta haetaan vuosittain tukemaan ja aktivoimaan työttömien, maahanmuuttajien ja eläkkeellä olevien kursseille osallistumista. Opinto-ohjelman sisällöstä vastaavat kurssisihteeri ja rehtori. Opiston toiminnan kehittämisessä ovat mukana myös tuntiopettajat. Tuntiopettajia perehdytetään ja opastetaan vakituisen henkilöstön voimin.

5 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus henkilöstössä

5.1 Nykytilanne

Rekrytointi

Opiston viran- ja toimenhaltijoista kaikki on naisia. Tuntiopettajien sukupuolijakauma hieman vaihtelee lukuvuosittain. Vuonna 2022 miesten osuus oli 7 henkilöä eli noin viidesosa tuntiopettajista. Sukupuoli tai erilainen tausta eivät ole esteenä opettajana toimimiselle. Henkilöstöstä suurin osa on iältään keski-ikäisiä. Noin 20 % tuntiopettajista on eläkeikäisiä ja 1 opettaja on alle 30-vuotias. Tuntiopettajien asuinpaikka on selvitettävissä osoitetiedoista. Tieto asuinkunnasta tarvitaan palkanlaskennan yhteydessä.

Palkkaus

Tasa-arvolakiin sisältyvä samapalkkaisuusperiaate on keskeisin tasa-arvon toteutumisen edellytys. Samasta ja työn keskeisiltä osiltaan samanarvoisesta työstä on maksettava sama palkka.

Tohmajärven kansalaisopisto noudattaa palkkauksessa yhteneväisiä OVTES:n mukaisia palkkaperusteita. Kaikkien opettajien palkka maksetaan palkkataulukon mukaisesti ja palkkataso määräytyy opettajan koulutuksen perusteella. Ainoastaan hyvin harvoissa poikkeustapauksissa sopimuspalkka voi tulla kyseeseen esim. vierailevien luennoitsijoiden palkkioissa. Tällöin palkkio määräytyy luennoitsijan oman hinnoittelun perusteella.

Palkkauksessa ei ole kytköksiä sukupuoleen. Viran- ja toimenhaltijoiden palkka maksetaan KVTES:n mukaisesti. Viran- ja toimenhaltijoiden on mahdollista saada TSA-lisää tehtävän suorituksen perusteella. Myöskään viran- ja toimenhaltijoiden palkkauksessa tai TSA-lisän myöntämisessä ei ole kytköksiä sukupuoleen.

Johtaminen ja toimintakulttuuri

Päätoiminen henkilöstö kokoontuu säännöllisesti kahden viikon välein käsittelemään opiston yhteisiä ajankohtaisia asioita. Kokouksista laaditaan muistio Teamsiin, josta se on luettavissa.

Tuntiopettajat kutsutaan syksyllä ennen lukuvuoden alkua yhteiseen opettajakokoukseen. Kaikille opettajille jaetaan lukuvuoden alussa tuntiopettajan opas, johon on koottu keskeistä tietoa työsuhteesta ja opiston käytännönasioista. Lisäksi tuntiopettajille on perustettu opiston verkkosivuille oma osio, josta löytyy tuntiopettajan opas sähköisessä muodossa sekä yleisimmät työssä tarvittavat lomakkeet. Kurssisihteeri tiedottaa kaikkia opettajia säännöllisesti n. 4 kertaa lukuvuodessa ajankohtaisista ja huomioitavista asioista. Opettajia muistutetaan perehtymään joka lukuvuoden alussa tilan turvallisuusohjeisiin ja huomioimaan yksintyöskentelyn vaaratekijät.

5.2 Tavoitteet

Rekrytointi

Rekrytoinnin ensisijaisena tavoitteena on laadukkaan ja monipuolisen opetustarjonnan takaaminen. Henkilöstön moninaisuus ja tasa-arvoisuus niin iän, sukupuolen kuin kansalaisuudenkin suhteen edistää myös opiskelijakunnan moninaisuutta.

Palkkaus

Opetustehtävässä toimivan henkilöstön palkkaus perustuu OVTES:n perusteisiin. Palkkaus on tasa-arvoista ja samanlaista henkilöstä riippumatta. Se on riippuvainen opettajan koulutustaustasta ja esim. opettajan pätevyydestä maksetaan tietty korotus. Sopimuspalkkoja voidaan käyttää satunnaisissa erityistilanteissa esim. luennoitsijoiden palkkauksessa.

Johtaminen ja toimintakulttuuri

Koko henkilöstön työhyvinvoinnista ja ammattitaidosta huolehditaan parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkkeinä mainittakoon uusien opettajien perehdytys, aktiivinen ja säännöllinen tiedottaminen. Myös elämäntilanne ja sen tuomat muutokset huomioidaan opetustyötä suunniteltaessa. Työkykyä tuetaan kokonaisvaltaisesti. Tavoitteena on, että koko henkilöstö kokee tulevansa kohdelluiksi hyvin ja tasapuolisesti.

Opettajien ja kurssilaisten toivotaan kertovan mahdollisista epäkohdista matalalla kynnyksellä, jotta niihin pystytään puuttumaan nopeasti ja tilanteen alkuvaiheessa.

5.3 Toimenpiteet ja vastuutahot

Rekrytointi

Kansalaisopiston sivutoimiseksi tuntiopettajia palkataan aina tarpeen mukaan. Rekrytoinnissa huomioidaan opiston pyrkimys mahdollisimman monipuoliseen, laadukkaaseen ja alueen tarpeita laajasti kattavaan kurssivalikoimaan. Opettajaksi voi ehdottaa myös itseään tai jotakuta toista. Rekrytoinnista vastaavat kurssisihteeri ja rehtori.

Palkkaus

Palkkauksessa noudatetaan OVTES:n mukaisia koulutukseen pohjautuvia perusteita. Sopimuspalkkausta voidaan käyttää satunnaisissa erityistilanteissa esim. luennoitsijoiden palkkauksessa.

Johtaminen ja toimintakulttuuri

Konkreettisina toimenpiteinä on tarkoitus lisätä opettajien ja opiskelijoiden tietoisuutta aiheesta lisäämällä viestintää sekä avointa keskustelua. Päätoimisen henkilöstön osalta seurataan kunnan työhyvinvointikyselyn tuloksia ja reagoidaan niihin tarpeen mukaan. Kurssisihteerin kanssa käydään kehityskeskustelu lukuvuosittain ja lisäksi toteutetaan säännöllisesti kaikkia tuntiopettajia koskeva palautekysely. Palautekyselyn tuloksiin reagoidaan tarpeen mukaisesti. Vastuu toimenpiteistä on rehtorilla ja kurssisihteerillä.

6 Arviointi

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista, kehittymistä ja suunniteltuja toimenpiteitä arvioidaan vuosittain. Arvioinnin tukena käytetään saatua palautetta sekä palautekyselyjen tuloksia. Laajempi suunnitelman arviointityö tehdään suunnitelmakauden päättyessä, seuraaville vuosille laadittavan suunnitelman yhteydessä. Mikäli toimintaympäristössä tapahtuu suunnitelman voimassaolokauden aikana merkittäviä muutoksia, on suunnitelmaa syytä päivittää tai muokata jo aiemmin, ennen sen voimassaolon päättymistä.

Lähteet

Laki vapaasta sivistystyöstä

Tohmajärven kunnan hallintosääntö

Tohmajärven kunnan henkilöstöstrategia

Mustakallio, Sinikka: Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kansalais- ja kansanopistossa,

Keski- Puulan seutuopiston yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2017-2019

Tasa-arvolaki

Yhdenvertaisuuden arvioinnin työkalu

Yhdenvertaisuuslaki